

13.05.2022

POL-2022-39037

Liikenne- ja viestintäministeriö

Poliisihallituksen lausunnon luonnoksesta Suomen digitaaliseksi kompassiksi

Liikenne- ja viestintäministeriö on pyytänyt Poliisihallitukselta lausuntoa digitoimiston tuottamasta luonnoksesta Suomen digitaalisesta kompassista. Suomen digitaalinen kompassi perustuu EU:n digitaaliseen kompassiin, joka muodostuu neljästä osa-alueesta: osaaminen, digitaalinen infrastruktuuri, yritysten digitalisaatio ja digitaaliset julkiset palvelut.

1 Digikompassi kokonaisuutena ja digikompassin tarkoitus

Digikompassin tarkoituksena on koota digitalisaation ja datatalouden kansallinen kokonaiskuva ja asettaa tavoitteet ja toimenpiteet kohti vuotta 2030, toimia työkaluna digitalisaation ohjaamisessa ja johtamisessa, sekä innostaa sidosryhmiä laajalti työskentelemään yhteisen vision ja tavoitteiden saavuttamiseksi. Suomen digikompassin tavoitteet ovat kunnianhimoisemmat suhteessa EU:n digikompassiin, koska Suomen tavoitteena on jatkossakin toimia digitalisaation edelläkävijänä.

Poliisihallitus pitää asiaa tärkeänä ja lausuu asiaan seuraavasti:

Poliisin näkemys on, että luonnos digikompassista ohjaa laajasti yhteiskunnan kehitystä ja pysymistä digitalouden edelläkävijänä. Digikompassin luonnoksessa on hyvin tunnistettu näitä tärkeimpiä kehityskohteita, jotka pitävät Suomen edelläkävijöiden joukossa. Digitoimisto on hyvä askel koordinoitumpaa digikehitystä kohden, mutta yhtenäisen ja jaetun tilannekuvan muodostaminen vaatisi laajempaa näkökulmaa, mm. turvallisuuden osalta. Turvallisuusviranomaisilla kuten poliisilla on erityisiä tietosuojan ja tietoturvaan liittyviä velvoitteita ja toiminnan jatkuvuuden varmistamiseen tarkoitettuja korkean varautumisen tarpeita - näitä kokonaisuuksia tulisi huomioida laajemmin.

Ohjauksen työkaluna on hyvä tunnistaa resursoinnin tärkeys; Valtionhallinto ohjaa kehitystä rahoituksella ja sen kohdistamisella. Tukemalla koulutusta, innovointia, digilaitteiden saatavuutta, sekä palveluiden kehitystä mahdollistetaan niin digitalisaation kuin digitaalitojenkin kehitys yhteiskunnassamme.

Digikompassin näkökulma on vahvasti kansalaisille tarjottavien palveluiden digitalisoinnissa ja kompassin tavoitteet palveluiden digitalisoinnista jäävät turvallisuusviranomaisten näkökulmasta hieman epäselviksi. Ohjautuvatko digikompassin myötä palveluiden sähköistämisen resurssit pääsääntöisesti kansalaisten palveluiden digitalisointiin? Miten turvataan ja vauhditetaan mm. poliisin ja muiden turvallisuus toimijoiden sisäisten prosessien digitalisointipyrkimykset? Toisaalta poliisin palveluiden kehittämisen tuore pohdinta mm. työnimellä Infopol-työnimellä kulkeneen työryhmän kehittämis ehdotuksessa, koskien poliisi tieto-, viestintä- ja neuvontapalveluiden kehittämistä, osuu hyvin digikompassin teemaan.

Digikompassin tavoitteiden toimeenpanossa avainasemassa ovat ministeriöiden strategioiden mukaiset tiekartat, tieto- ja teknologiapolitiikan, sekä datatalouden ja kokonaisturvallisuuden edistämässä. Tavoitteet jäävät sanahelinäksi, jollei ohjaus toteudu ja rahoitusta ole. Tiekarttojen suunnittelussa on todennäköisesti priorisoitava ja perustettava panosten kohdentamista tarveharkinnalla.

Strategioihin ja ohjelmiin olisi voitava syöttää toteutettavaksi ja rahoitettavaksi eritasoisia digitalisointeja. Digikompassin toimeenpanossa on isoja kokonaisuuksia, mutta toisaalta ruohonjuuritason digitalisaatioissa piilee mittavia tuottavuusmahdollisuuksia, joita ei rahoituksen puuttuessa kyetä edistämään.

2 Digikompassin haasteet ja mahdollisuudet

Suomen haasteet ja mahdollisuudet digitalisaation edelläkävijänä on luonnoksessa digikompassissa tunnistettu laajasti. Poliisihallitus pyytää huomioidaan, että tiedon tehokas ja yhteen toimiva käyttö organisaatioiden välillä vaatii uudistusta myös lainsäädäntötyöhön. Säätelyn valmistelun vastuissa on nykyisin epäselvyyksiä. Esimerkkinä tästä rikosten esitutkintaan liittyvän sähköisen asiointin säätely, onko säätely OM, SM vai LVM vastuulla?

Lainsäädäntötyötä vaaditaan myös tukemaan automaattista (avustettua) päätöksentekoa. Koko valtionhallinnossa on toki valtiovarainministeriön valmistelemana meneillään aiheeseen liittyvää lainsäädäntötyötä. Poliisin lupahallinnossa on nähtävillä paljon toimintoja, joissa toki jo nykyäänkin, mutta erityisesti tulevaisuudessa, voitaisiin tehostaa huomattavastikin mahdollistamalla nykyistä laajempi algoritmeihin (tai jopa heuristiikkaan) perustuva päätöksenteko, tai vähintäänkin tuki viranomaisen edustajalle päätöksenteon tueksi. On kuitenkin hyvin epäselvää millaisilla edellytyksillä esimerkiksi kokonaan automaattinen päätöksenteko (ns. kokomyönteinen päätös) voisi perustua algoritmeihin ja kenellä olisi tällöin virkavastuu päätöksestä. Ei ole tarkoituksenmukaista, että algoritmien (tai heuristiikan tai ns. tekoälyn) hyödyntäminen tehdään hyvin raskaaksi kehittää vaikkapa siten, että kaikki algoritmeihin tehtävät muutokset pitää hyväksyttävä viraston johdolla, jotta virkavastuukysymykset voidaan katsoa riittävällä tasolla

selvitetyksi. Algoritmien hyödyntäminen päätöksenteon tukena on jo realiteettia, mutta keskustelua tämän hyödyntämisen lainsäädännöllisistä ja vastuurajoista on käyty varsin rajoitetusti.

Uusien prosessien digitalisoinnin lisäksi digitalisaation aito kehittäminen vaatii uudistuksia tietojärjestelmien rakenteisiin ja arkkitehtuuriin niin poliisissa kuin laajemminkin valtionhallinnon tasolla ja tämä työ vaatii pitkäjänteistä resursointia. Robotiikan, automaation ym. tuottavuuden kasvuun tai laadun parantumiseen tähtäävään kehittämiseen tarvitaan erillisrahoituksia, myös valtionhallintoon, jotta digitalisaatiota voidaan edistää. Kehyksen ylittäviä investointeja on varauduttava tekemään. Digitaalisen siirtymän tiellä on vielä varsin paljon manuaalisia prosesseja, joita voitaisiin digitalisoida, mutta siihen ei kehyksistä löydy rahoitusta. Rahoitusten kohdistamisessa keskiössä ovat virastojen toimialasidonnaiset ICT-palvelut, Infran osalta Valtorin (TUVE-palvelut) ja DVV:n tarjoamat yhteiset palvelut.

Infrastruktuurin kehittämisen tarve vastaamaan digitaalisen toiminnan hallintavaatimuksia pitää todennäköisesti sisällään enemmän korjausvelkaa, mitä arvioissa tunnistetaan. Investointeja on varauduttava tekemään ICT:hen kasvavasti, ja osittain sillä on uudistettava infraa ennen kuin digitalisaatoratkaisuja päästään toteuttamaan. Erilaisten lainsäädännöstä seuraavien vaatimusten täytäntöönpaneminen aiheuttaa viranomaisissa hankaluuksia - niihin ei säännönmukaisesti osoiteta resursseja. Viranomaisten on mahdotonta edistää sinänsä tarpeellisia ja lakisääteisiäkin parannuksia, jos niiden toteuttaminen säännönmukaisesti kumuloituu ilman rahoitusta. Turvallisuusviranomaisen näkökulmasta palveluiden digitalisoinnin kustannukset ovat aina korkeammat.

Poliisihallitus toivoo myös kyber- ja kokonaisturvallisuuden huomioimista vahvemmin digikompassissa. Digitaalisen turvallisuuden kehittäminen on ehdottoman tärkeä tavoite ja maailmanpolitiikan tilanne lisää tarvetta entisestään. Sitä on arvioitava painotetummin avoimuutta ja hyödynnettävyyttä vastaan - minkä avaan ja minkä suojaamiseen panostamme. Tämä korostuu erityisesti turvallisuusverkon toimijoiden piirissä ja vaikutusten arviointia ja riskienarviointia tulisi kenties korostaa.

3 Digikompassin tavoitteet

Digikompassin osa-alueiden tavoitteet ovat selkeitä, kattavia ja tarkoituksenmukaisia, mutta toimenpiteet nähdään ohjaaviksi. Digimaailman palveluista syrjäytymisen ehkäiseminen vaatii erityisen vahvaa tukea osalle väestöstä, myös osalle nuoremasta väestöstä. Syrjäytymisuhan alla olevia tulisi vahvemmin altistaa sähköisille palveluille, jotta he myös helpommin tunnistaisivat mahdollisuuksia ja siirtäisivät siten osaamista myös omaan työhönsä ja siten edistäisivät datataloutta laajemmin.

3.1 Osaaminen

Digikompassin tavoitteena on kansalaisten digiosaamisen kasvattaminen. Osaamisen tiimoilta Suomessa tulisi panostaa kansalaisten perusdigiosaamisen lisäksi myös valtionhallinnon toimijoiden digiosaamiseen, erityisesti kyberosaamiseen (sis. disinformaation tunnistaminen). Kyberturvallisuuden osaamista tulee ylläpitää mm. erilaisin organisaatorajat ylittävin harjoituksin.

3.2 Infrastrukturi

Poliisin operatiivisen toiminnan digitalisointia ja mahdollisuuksien mukaista automatisoinnin kehittämistä tulisi tehdä tunnistamalla automatisoitavia prosesseja, sekä aktiivisesti kehittämällä turvallisuusverkon datainfraa tukemaan tätä automatisointityötä. Turvalliset, tehokkaat ja yhteen toimivat ratkaisut perustuvat infrastruktuuriin, myös turvallisuusverkossa. Luonnos digikompassista korostaa toimintavarmaa datainfrastruktuuria, mutta myös kriittisten toimialojen kyberturvallisuutta ja varautumista. Turvallisuustoimijat ovat riippuvaisia Valtorin TUVE-palveluista ja ilman riittävää TUVE:n resursointia muodostuu siitä kehityksen pullonkaula, jonka vuoksi poliisin ja muiden turvallisuustoimijoiden digitaalinen kehitys uhkaa jäädä jälkeen - erityisesti TUVE-palveluiden ollessa ns. TUVE-lain mukaisesti käyttöveloitettuja poliisille.

Olemassa olevia rakenteita tulisi mahdollisuuksien mukaan hyödyntää ja tukea olemassa olevia hankkeita sen sijaan, että aloitetaan täysin uutta kehitystä (esim. tuetaan datan jakamisessa palveluväylän käyttöä uuden ratkaisun sijasta).

3.3 Yritykset

Luonnos Suomen digitaaliseksi kompassiksi kannustaa yrityksiä innovointiin, sekä korkeakoulujen ja yritysten yhteistyöhön. Digikompassin ja valtionhallinnon strategioiden viestinnän myötä yritysten innovointikohteita tulee ohjata toteuttamaan myös julkishallinnon toimijoiden tarpeita. Poliisin rooli datataloudessa on rajallinen, mutta poliisilla on tärkeä rooli luottamusyhteiskunnan rakentajana ja viestijänä, sekä digitaalisten ratkaisujen hyödyntäjänä. Avoimuus ja oikean informaation tarjoaminen ovat keskeinen työkalu, ja panostukset tulee strategianmukaisesti kohdentaa siihen, mikä on tärkeää.

Viranomaistoiminnan näkökulmasta tiedon digitalisaation merkitys jää helposti teknologiaratkaisuiden taakse. Niin myös digikompassissa. Tiedon turvallisen yhteentoimivuuden ratkaiseminen on kuitenkin julkisen hallinnon kannalta merkittävä datatalouden kehittymisen kynnys.

3.4 Digitaaliset julkiset palvelut

Julkishallinnon digitalisaation kehitystä on korostettu paljon kansalaisille tarjottavien palveluiden näkökulmasta, mutta myös poliisin työn automatisointia olisi mahdollista ja pitäisi kehittää. Digikompassissa korostettiin tiedon jakamista, mutta tiedon jakaminen itsessään ei tarjoa jakajalle muuta kuin työtä ja ilman kehitykseen osoitettuja erillisiä resursseja tavoite tuskin toteutuu. Palveluiden korkea automaatio kaippaa monelta osin aiemmin mainittua lainsäädäntötyötä erityisesti automaattiseen tai avustettuun päätöksentekoon liittyen.

4 Tuloksellisuuden seuranta ja arviointi

Julkishallinnon hankkeiden seurantaan varten käytössämme on jo hankesalkku. Erillisen digisalkun tuominen hankesalkun rinnalle tuo päällekkäistä työtä. Voisiko hankesalkun hankeluokitteluja hyödyntää digikompassin tavoitteita tukevien hankkeiden seurantaan?

Tietohallintopäällikkö

Heikki Makkula

Ylitarkastaja

Sanna Lassila

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 13.05.2022 klo 12:40. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaa-
mosta.

Liitteet

-

Jakelu

Kirjoita tähän tai valitse Muut toiminnot - Jakelu, Tiedoksi, Läsnä

Tiedoksi

Kirjoita tähän tai valitse Muut toiminnot - Jakelu, Tiedoksi, Läsnä